

Intervju med Elma Vilhelmina Persson, f. Hübinette, f. 1893 i Strömbacka samt Jonas Persson, f. 1887 i Hassela.

Elma Vilhelmina Hübinette föddes år 1893 i Strömbacka. Hennes fader, Vilhelm Hübinette, var född i Hedvigsfors, i Strömbacka var han mästare i vallonsmedjan. Modern hette Hedvig Sinderström, född i Strömbacka. Hennes far hade varit smed, men på äldre dagar tjänstgjorde han som nattvakt samt täljde kilar till hammaren. I familjen Hübinette (fru P är kusin med Hulda Wiberg född Hübinette) fanns 9 barn men 4-5 av dem dog i unga år. Enär modern var mycket klen, fick Elma redan vid 14 års ålder börja hushålla för familjen och sköta hemmet. Fadern och en broder arbetade då i smedjan. Vallonsmederna använde då hemvävda lågskjortor av linne, vilka var mycket svåra att göra rena. De kokades i asklut: spisaska kokades och löstes i vatten och fick stå tills det klarnat. Därpå tillsattes kalk för att få luten fin och vit. Skjortorna kokades så i luten och skjölades sedan i sjön. Vintertid högg man upp en vak att skölja och klappa i - fru P minns hur hon frös då och hur hennes kläder frös till is där hon låg vid vaken. I Strömbacka fanns 2 tvättstugor. Askloten användes även då man lutade lutfisk - den blev godare och vitare än nu. Hübinettes hade en lägenhet på ett rum och kök. Köket var stort, men kammaren mycket liten, bara en "skrub", där man låg om man var sjuk. Familjen hade 2 kor, gris och höns. Fru P tyckte om att arbeta hårt i sin ungdom och hon brukade själv slå höet med lie på familjens täkter. Sådant arbete måste familjerna sköta efter sina dagsverken för bolaget. Några år efter 14-årsåldern började fru P dagsverka. Hon arbetade då mellan kl 7 och kl 18 och fick 75 öre om dagen. Flickorna hjälpte mest till med slätter och skörd. I familjen vävdes allt som behövdes till husbehov, bl.a. randiga "slättklän". Ull och lin köptes och bereddes i hemmet. Ullen köpte man kilovis, kardade och spann. Linet skulle först repas, detta har fru P varit med om hos sin syster i Frisbo. Därefter rötades det i vatten, bäst blev det om man lade det i dyvatten. Så skulle det hässjas för att torka. Linknopparna "stråkades" sedan bort mot ett gaffelliknande redskap. ~~Redskapet var ett~~ Mot ett vinkelformat järnskott redskap skulle linet därefter "klyftas". Slutligen skäktades linet, snoddes i toppar och sattes på spinnrocken. Skäkningen var ett svårt arbete, som fru P aldrig fått utföra. Därvid fick man både grövre och finare lin. Det grövre

användes exempelvis till handdukar. All beredning och vävning skedde vintertid, då man inte hade så mycket annat arbete. Man vävde även av hemköpt bomullsgarn. Fru P minns hur hon som 15-åring vävde sin första klänning, brun- och blårutig, och hur fin hon var i den vid midsommardansen. Hon tyckte alltid att det var roligt att bereda och väva, speciellt ullen var trevlig att arbeta med.

Även Jonas Perssons moder brukade väva. Hon vävde mycket band och Jonas Persson har själv sysslat med bandvävning. Han har kvar moderns vävredskap: en liten bräda med springor och håll för tråden samt en trådsked, båda hängjorda.

Jonas Persson är född år 1887 i Hassela. Fadern Per Olof Persson var även han född där, modern Anna Persdotter var bonddotter från Hälsingtuna. I Hassela var fadern arrendator och kolare. 1892 flyttade familjen Persson till Strömbacka, där fadern blev dagsverklare i jordbruket. Jonas Persson hade en 4 år äldre bror. I Strömbacka fick familjen en lägenhet med ett rum. Huset var timrat och hade ingen beklädnad invändigt utan stockarna låg bara. Modern klädde själv väggarna med gamla tapetbitar. I rummet fanns en öppen spis med bakugn. I golvet en lucka till källaren. Rummet var möblerat med bord, stolar, skänk samt en soffa där pojkarna låg och en "stannsäng", en hemmagjord drag-säng, där föräldrarna sov. På väggarna satt några papperstavlur. I taket hängde brödspetten, ty modern bakade i bakugnen i rummet. Jonas Persson gick i skolan varannan dag och från 10-årsåldern arbetade han varannan. Då körde han oxar mellan Moviken och Strömbacka, på kvällarna gick han ner till Moviken med oxarna. Hästar användes även för transporter, dessa fick man rida ner till Moviken och köra upp med. För sådant arbete fick pojken 25 öre dagen. Pengarna lämnades i hemmet, möjligen fick han någon 10-öring ibland. Från 14-årsåldern började Jonas Persson att göra dagsverken. Han körde då kastved från skogen. Senare har han arbetat mest i jordbruket men vintertid huggit i skogen och kört timmer. Då han gifte sig 1913 hade han 2 kr om dagen för 10 timmars arbete. Senare blev det 45 öre per timme. Ett av de drygaste arbetena var att plöja: han körde då med 3 hästar, plojen vägde 90 kg! På middagsrasten fick arbetarna inte gå hem utan åt sin mat i ladugården. Herr P minns hur kallt det var om höstarna där, hur han brukade kura ihop sig mellan djuren för att få någon värme. Dessa tider gick fru P ofta dit med hans middag för att han skulle få varm mat: oftast var det pannkaka och smörgås samt kaffe. Vid utearbete brukade pannkakan sättas på en

pinne över elden, kaffet kokades i en bleckburk. Några matkojor fanns ej.

Båda makarna har konfirmerats i Bjuråker, där man då bodde inneboende i familj i veckorna. På söndagarna gick man hem. Vintertid genade man över Dellen, såm då hade utstakad körväg. (Banan Strömbacka-Moviken användes ej söndagar.) Herr Persson fick hålla egen mat under denna tid men fick äta kvällsmål i familjen. Detta bestod alltid av kornmjölsgröt. Familjemedlemmarna hade var och en sin egen sked, som efter maten slickades rena, torkades i armhålan och på axeln samt sattes på sin plats på en krok på väggen. Fru Persson åt all mat i sin familj, vilket blev brukligt senare. Till konfirmationen kom föräldrarna till Bjuråker, bl.a. för att betala för barnen. Till konfirmationen fick man nya kläder, fru P fick en svart klänning och herr P sin första kostym med lös krage. Många barn fick dock gå fram i syskonens urväxta kläder. Fru Persson minns väl första gången hon träffade sin blivande make: en kväll då ungdomarna stod samlade på vägen och talades vid. Då de sedemera bestämt sig för att gifta sig, gick herr Persson till hennes far för att be om hans tillstånd. Herr Hübinette skrev därefter under detta vatal på ett papper. Så skulle giftermålet anmälas för förvaltare Bovallius, utan vilkens välsignelse inget äktenskap ingicks, och slutligen hörde man sig för om lägenhet. Fru Perssons syster avled strax före bröllopet, varför detta blev mycket enkelt åtminstone vad brudens klädsel beträffar: hon var iklädd en svart klänning men bar inte slöja och krona, vilket var brukligt. Med häst och vagn åkte de med 2 vittnen till prästgården i Bjuråker, där de sammangivdes. Hemfärden blev dramatisk, ty hästen skrämades av en bil och började skena. Allt gick dock väl och hemkomna avåts middag i brudens hem: en kötträtt samt efterrätt. Makarna Persson har i sitt äktenskap en dotter, som nu bor i Strömbacka, 3 barnbarn och 8 barnbarnsbarn.

Några år efter giftermålet skaffade de sig en ko, som de hade jord att föda, men arrenderade dessförutom jord till ännu en. De hade också gris och höns. Till var jul slaktades en kalv. Perssons har aldrig lidit brist på mat - en del gjorde det, men hade då sig själva att skylla, eftersom alla hade ungefär samma lön och möjligheter. Perssons har hållt ko till före andra världskriget, då det blev för drygt för fru P som måste bära allt vatten till ladugården. Korna brukade gå lösa "på vilda skogen".

med vitt förkläde

I kosthållet, både i makarna Perssons barndom och senare, ingick främst sill, pannkaka och strömming. Makaroner och bruna bönor minns fru Persson som helgdagsmat från sin barndom. Kolbulle åt man mycket ofta liksom kornmjölskams: av mjöl, vatten och salt gjordes en deg, som kokades i vatten. Man åt denna rätt med vit mjölksås samt fläsk och flött. Strömmingskams gjordes på samma sätt, men en strömming lades i degen före koket. Denna rätt har Perssons aldrig ätit, men den var vanlig i andra familjer, t.ex. hos Årfströms, minns man. I fru Perssons barndomshem åt man ofta strömmingsvälling: mjölk, potatis samt bitar av obeknad strömming kokades och redde. Detta var mycket gott. Motto var en annan omtyckt rätt, som fru Persson dock aldrig lagat (svår att göra). Då kokades kornmjöl med en aning vatten till en hård grymig massa som saltades. Till dylika rätter samt till gröt osv använde man en töra, dvs en tallgren med kvarstannande kvistar i ena änden. Kvistarna bands upp tills töran torkat. Ett utmärkt matlagningsredskap! Sluring var förr en omtyckt rätt: mjölk och vetemjöl kokades i en stekpanna till en gröt och äts med strömming eller fläsk. Till matlagningen och speciellt till läskullarna användes "Masses grisister".

Under första världskriget var det svårt att hushålla. Statsminister "Hungerskiöld" skickade då all mat till Tyskland. Under andra kriget gick det lättare. Kaffe var det då särskilt ont om och man brände korn, vete eller ärter i stället men blev magsjuka!

Fru Persson minns hur hon som barn fick gå till magasinet och hämta varor till familjen. I smedernas lön ingick ett visst kvantum salt, malt, korn och strömming. Bokhållaren ropade upp namnen samt talade om hur mycket man fick hämta. Liknande förmåner hade inte jordbruks- och dagsverksarbetare, de fick köpa sina varor, minns herr Persson. I Strömbacka fanns vid denna tid en affär, inrymd i sista huset på Bergsjövägen. Ibland kom vandrare "västgötar", som sålde tyger m.m.

Till jul brukade fru Perssons moder baka vetebröd samt 2 sorters kakor: bruna pepparkakor samt vita kakor med socker på. Sådana delikatesser förekom eljest endast till midsommar. Till julafton minns båda makarna Persson hur man i deras barndomshem lade nya hemvävda mattor på golven. De lades så tätt att golvet inte syntes. "Då var det jul". Familjen Hübinette åt alltid julmiddag hos morfar Sinderström på andra sidan vägen. Man fick lutfisk och sviskongröt. Dricka förvarades i en hög silverbägare på bor-

Vid slåttern var kolarna skyldiga göra vissa dagsverken.

Även till slåttern delade bolaget ut dessa varor.

det. Julklappar var det "därrigt" med, förekom inte alltid. Fru Persson minns så väl sin allra första julklapp - hon fick ett par galoscher av sin morbröder! I herr Perssons hem åt man även fisk och gröt samt korb, sylta och palt, som modern lagade av räntor. Julklappar förekom alltid, men herr Persson anser ändå att det var stor standardskillnad mellan hans hem och ett smedhem. På juldagsmorgonen gick alla i julottan. I kapellet var då så kallt att det stod rök ur näsorna på besökarna. Första ottan hölls kl 7 av förvaltaren, den andra kl 10 av postmästare Schwartz: "Predika kunde han!" Till julottan var det fullt av folk och hästar i Ström backa. Kolarna kom körande över sjön och deras hästar hade alla bjällerkransar - det var vackert! När de skulle hem blev det ofta kappkörning - då hade de tagit sig en sup. Fru Hübinette följde aldrig med i julottan. Hon skulle sköta djuren och när familjen kom från kyrkan hade hon alltid stekt en hel långpanna med blodkorv - det smakade! Förutom till julottan, gick man aldrig i kyrkan under året. Då t.ex. ett barn skulle döpas, besökte prästen hemmet. Påsk firades inte på något särskilt sätt men till midsommar blev det stor fest. Då delade bolaget ut en kanna öl, 2 st sillar och en brödkaka till familjerna. Smederna, som stod högre i rang än andra, fick mera. På midsommaraftonen, då det var logdans, stod ölet i en stor så, ur vilken alla drack! Ölet var starkt och man blev rusig av det. Följden blev många slagsmål med "utbysnar": movikare, bjuråkrare osv. Slagsmål hörde för övrigt till så fort det var dans. Man minns särskilt vilka slagsmål det blev när Hästnäs-pojkarna kom genom skogen till bruket! Bland ungdomen var bjudningsbalerna det största nöjet. Då lade man ihop till kaffe och bröd och bjöd ungdomar från andra trakter eller blev bjudna till dem. Innan man fyllt 15 år fick man emellertid inte vara med. Fru Persson minns sin glädje då hon första gången bjöds på bjudningsbal och blev "storjänta". Det var i Matsbostugan. Andra omtyckta tillhåll var Paviljongen samt Kalvhagslogen. I paviljongen var det för övrigt dans nästan var lör- och söndag till musik av ett enradigt dragspel. Då dansade man vals, schottis, polska och polkett. Till Moviken, Frisbo och Norrgima gick ungdomen ofta på bjudningsbaler. I Moviken var det särskilt ofta festligheter i oxhagen. Näsvikaren kom dit nästan var söndag och då blev det kaffe och dans. Man hade mycket roligt!

I Strömbacka fanns en godtemplarloge (en utdöende rest återstår ännu, i vilken fru Persson var medlem i många år. Nästan all ungdom var med och efter mötana blev det ringlekar och andra nöjen. Herr Persson var en kort tid medlem i Nationaltemplarorden i Moviken.

Pingstvännerna hade också en församling med många medlemmar. De hade ett eget bönhus. Församlingen är nu på utdöende.

Bönhuset var tidigare änkhus med rum för 6 änkor. Dessa hade som "graschal" av bolaget 5 kr i månaden. I motsats till änkorna i Moviken, fanns inget arbete för dem.

Läkarvården ombesörjdes för Strömbackaborna så, att doktor Bergström hade mottagning där en gång i månaden på kontoret. Eljest åkte man med häst och vagn till honom. Då fru Persson väntade barn, ramlade hon ur en vagn med en skenande häst. Då kördes hon i kärren till läkaren i Delsbo och därefter med tåg till lasarettet. Som madrass och bår användes en halmfyllt säck.

Fru Perssons moder, Fru Hübinette, brukade kläda brudar och svepa lik i Strömbacka. Hon tillverkade själv myrtenkronor samt små pappersblommor att smycka brudarna med. Fru Persson hjälpte henne ofta att göra blommor: en pappersbit, ca 1 dm² stor, rullades kring en strumpsticka och krusades fint. Sedan band modern små rosor m.m. av detta. Blommorna fästes som ett diadem och mellan var blomma lades slöjan i en "bubbla". Innan likbod fanns i Strömbacka, lades liken i en bod av något trä slag vid gården. Det var vanligt att alla barn på bruket gick för att se den döde. Kistan, som tillverkades av snickaren, klädde fru Hübinette invändigt med domestik. Hon sydde själv "överdel" till den avlidne: ärmar samt framstycke med krage. Ett täcke av domestik breddes över och veckades fint, och "litet grönt" lades här och där på täcket. Utanpå kistan spikades rynkat tyg: svart till äldre personer, till unga vitt tyg med påklustrade stjärnor. Den döde "lästes ut" i Strömbacka, därefter for man till Bjuråker för jordfästning. Innan avfärden dracks kaffe khemma. Man medförde sedan matsäck, som intogs efter jordfästningen i någon gård i Bjuråker. På senare tid började man ha middagar i hemmen efter kyrkan. Så skedde t.ex. vid fru Perssons föräldrars begravning.

En tid utvandrade många Strömbackabor till Amerika. Även herr Persson hade tänkt åka iväg, men övertalades att stanna kvar.

Även fru Persson
ha brukat svepa
lik i Strömb.

Intervju med fru W. W. Wiberg, född Hultqvist, f. 1888 i Strömbäcka.

Förr i tiden talades mycket om vilskepelse m.m. och de gamla trodde blint på dylika saker. Oftast gällde det "vittret", de underjordiska. Vid klensmedjan skromtade det: "där var man kvick i bena", säger fru Persson. Vid "storgranen" har herr Persson en kväll tyckt sig se metallbitar fara omkring sig i luften. I sin ungdom, då han bodde i lillstugan hemma, hörde han en natt någon ropa på sig, men ingen fanns där. När han lade sig drogs täcket ideligen av honom och då han sökte hålla fast det drogs en iskall hand över hans ansikte. Någon mer sömn den natten blev det inte!

Perssons känner till 4 personer, som kunde litet mer än andra. Sara Nyström i Moviken kunde t.ex. stå hästar. En gång då hon såg en man vara elak mot sin häst, "stodde" hon den, dvs fick hästen att stå stilla, och den kunde inte röra sig förrän hon lät den gå genom att säga några ord. Kerstes-Ante i Avholm var homeopat. Han läste ur en bok och gav piller mot sjukdomar. Han kunde främst bota klåda och eksem. En gång kom en man för att låna brännvin av honom. Då sade han åt honom att gå hem samt att han skulle få sitt brännvin innan han nådde hem. På hemvägen hittade mannen en halv liter brännvin! Kerstes-Ante var för övrigt en mycket snäll karl. I Bergsjö bodde Homo-gubben, som kunde "lätta å", dvs slå blod mot sjukdomar. Ingen som besökte honom fick gå utan att ha druckit kaffe. En gång kom en besökande med bil dit, men hade ej tid att dricka kaffe. När han skulle fara kunde han inte starta bilen. Homo-gubben sade då, att om han kom in och drack kaffe med honom skulle det gå bättre. När detta var gjort startade bilen genast! Slutligen fanns en man i Strömbäcka - Perssons minns ej namnet - som kunde mer än andra, något exempel finns inte.

Legerholm, som var ungtkarl och bodde i herrgården. Där fanns förutom henne en hushållerska som lagade mat. Denne var speciellt skicklig i att göra goda såser, men hon lärde aldrig ut sina knep. Fru W:s arbete bestod mest i att städa, diska, vika, samt panna upp. Under sin tid på herrgården fick fru W ofta följa med och hjälpa hushållerskan på de bätresor som herrskapet anordnade på sjön. Resorna gick oftast till Hallbo, men man åt sådant ombord. Fru W kokade potatis samt diskade.

Vid 19 års ålder konfirmerades fru W i Bjuråkers kyrka. Hon gick och läste för prästen från den 19 januari och fram till pingst. Man läste så 4 dagar per vecka i 2 veckor, hade så en vecka fri. Därefter 4 dagar per vecka i 7 veckor osv. Fru W samt en annan flicka bodde i Bjuråker hos en familj, där de betalade för sig. De höll sig dock med egen mat. Sin fridagarna gick de